

Komisja Europejska

GOSPODARKA OBIEGOWA

Łączenie, tworzenie i ochrona wartości

Koncepcja gospodarki obiegowej powstała jako odpowiedź na potrzebę uzyskania zrównoważonego wzrostu w obliczu coraz silniejszej presji produkcji i konsumpcji na światowe zasoby surowców i środowisko. Dotychczas gospodarka była oparta głównie na liniowym modelu „take-make-dispose” (pobierz, wyprodukuj, pozbyć się), w którym każdy produkt miał ograniczony okres eksploatacji.

Do wytwarzania żywności, budowania infrastruktury i budynków mieszkalnych, produkcji towarów konsumenckich oraz dostarczania energii wykorzystywane są cenne materiały. Zużyte i niepotrzebne produkty są usuwane jako odpady. Jednak ze względu na zwiększającą się liczbę ludności i rosnącą zamożność społeczeństwa, zapotrzebowanie na deficytowe zasoby jest coraz większe, co prowadzi do degradacji środowiska naturalnego. Metale, minerały, paliwa kopalne, pasze i żywność, a także czysta woda i urodzajne tereny stają się coraz droższe.

W Unii Europejskiej zużycie materiałów sięga prawie **15 ton** rocznie na osobę, zaś każdy obywatel UE generuje w ciągu roku średnio ponad **4,5 tony odpadów**, z czego niemal połowa trafia na składowiska. Gospodarka liniowa, która opiera się wyłącznie na eksploatacji zasobów, nie ma już racji bytu¹.

*Gospodarka obiegowa kładzie większy nacisk na **ponowne wykorzystywanie, naprawianie, odnawianie i recykling materiałów i produktów**. To, co dotychczas uznawaliśmy za „odpady”, można ponownie zamienić w zasoby.*

Koncepcję gospodarki obiegowej można lepiej zrozumieć, porównując ją z naturalnymi systemami w przyrodzie, które działają optymalnie, ponieważ każdy z ich elementów pasuje do większej całości. W gospodarce obiegowej produkty celowo projektuje się z myślą o ich cyklu eksploatacji z uwzględnieniem przepływu materiałów. Dzięki temu produkty dostarczają wartość dodaną przez możliwie jak najdłuższy czas, a ilość powstających odpadów jest znikoma.

Przejęcie na gospodarkę obiegową wymaga zaangażowania wielu różnych grup ludzi. Rolą decydentów jest zapewnienie firmom odpowiednich ram prawnych, przewidywalności i zaufania, zwiększenie udziału konsumentów w tym procesie oraz określenie korzyści, jakie obywatele odniosą dzięki wprowadzonym zmianom. Przedsiębiorstwa mogą opracować nowe, kompletne łańcuchy dostaw, które pozwolą na wydajniejsze wykorzystanie zasobów w gospodarce obiegowej. Wdrożenie takiej systemowej transformacji ułatwiają nowe technologie informacyjno-komunikacyjne i zmiany społeczne. Gospodarka obiegowa może zatem przyczynić się do powstania nowych rynków. Zmiana ta może z kolei zapewnić więcej lepszych miejsc pracy.

Europa już stworzyła warunki do przeprowadzenia tej zmiany. **Europa oszczędnie korzystająca z zasobów** to jedna z głównych inicjatyw w ramach strategii Europa 2020, która koordynuje działania w różnych obszarach polityki, aby zapewnić zrównoważony wzrost i zwiększenie zatrudnienia dzięki lepszemu wykorzystaniu zasobów².

Projektowanie na rzecz gospodarki obiegowej

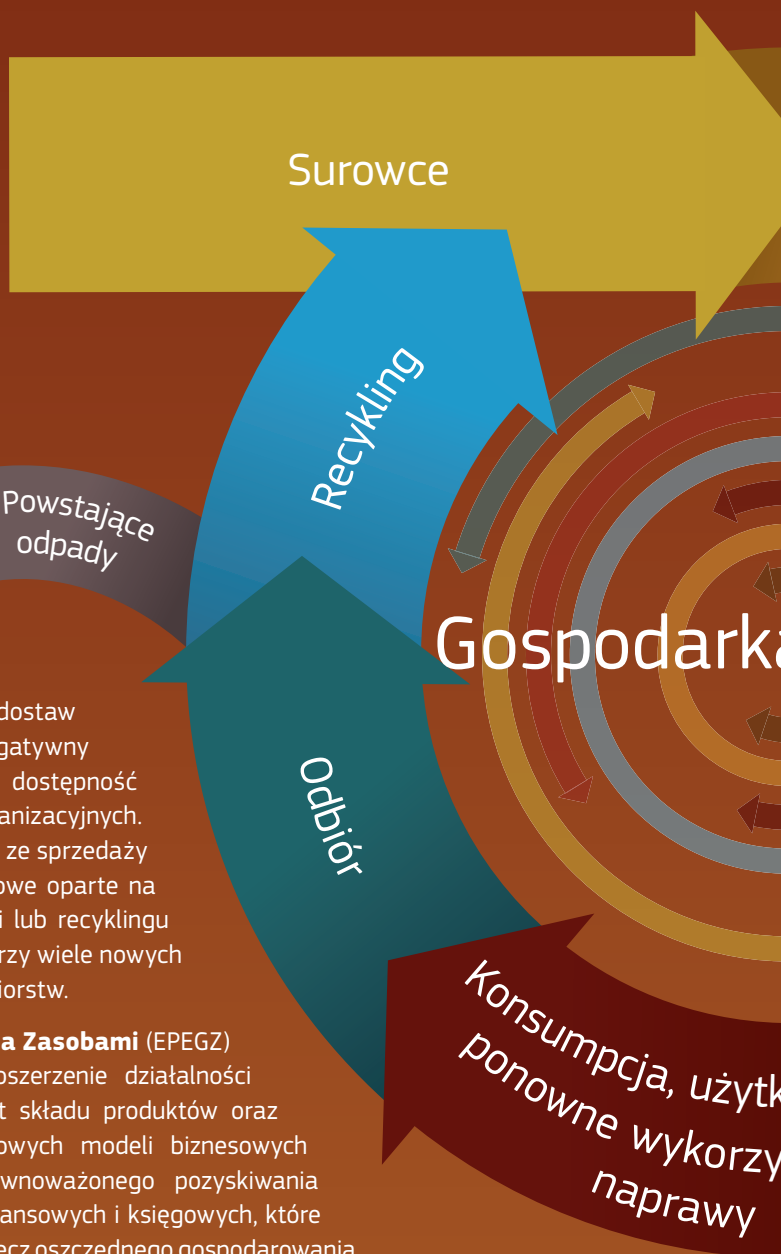
Przedsiębiorstwa są siłą napędową przejścia na gospodarkę obiegową. W przeszłości wiele firm stosowało krótkie cykle eksploatacji produktów w celu zachęcenia klientów do częstej wymiany i zakupu najnowszych, niezbędnych technologii. Obecnie jednak gospodarka obiegowa stwarza możliwości wydłużenia cyklu eksploatacji i wytwarzania trwałych, konkurencyjnych produktów.

W gospodarce obiegowej fundamentem opracowywania nowych towarów lub usług jest odpowiedni projekt. Samochody, komputery, urządzenia AGD, opakowania i inne dobra można projektować z myślą o trwałości, ponownym wykorzystaniu, łatwiejszych naprawach, ponownej produkcji i recyklingu. Bliższa współpraca w ramach łańcuchów dostaw i między nimi pozwoli ograniczyć koszty, ilość odpadów i negatywny wpływ na środowisko. Rozwój eko-innowacji zapewnia dostępność nowych towarów, procesów, technologii i struktur organizacyjnych. Niektóre firmy znajdują nowe obszary rynkowe, rezygnując ze sprzedaży produktów na rzecz usług. Inne wdrażają modele biznesowe oparte na dzierżawie, współużytkowaniu, naprawach, modernizacji lub recyklingu poszczególnych części składowych. Nowe podejście stworzy wiele nowych możliwości biznesowych dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Europejska Platforma Efektywnego Gospodarowania Zasobami (EPEGZ) wskazała wiele czynników mogących wpłynąć na poszerzenie działalności gospodarczej³, takich jak poprawa informacji na temat składu produktów oraz sposobów ich naprawy lub recyklingu, stworzenie nowych modeli biznesowych i wprowadzenie zasad dotyczących standardów zrównoważonego pozyskiwania zasobów. Ponadto wskazała na potrzebę nowych ram finansowych i księgowych, które zachęcą do rezygnacji z nieekonomicznej konsumpcji na rzecz oszczędnego gospodarowania zasobami w gospodarce obiegowej. Niezbędne będzie również rozpoznanie potencjału rynku obligacji, między innymi w obszarach niewielkich projektów oraz małych i średnich przedsiębiorstw, aby ułatwić inwestorom instytucjonalnym zwiększenie nakładów na gospodarkę obiegową.

Zrównoważone wybory konsumentów

Dostępność, atrakcyjność i opłacalność produktów wytwarzanych z myślą o zrównoważonym wzroście powinna się poprawić, by wszyscy konsumenci mogli mieć możliwość łatwiejszego dokonywania wyborów. Na decyzje konsumentów wpływają różne bodźce, takie jak zachowania innych ludzi, dostępne informacje i wskazówki oraz koszty i korzyści bezpośrednio wynikające z dokonanych wyborów. Postępowanie ludzi zależy także od zmian w miejscu pracy i otaczającej ich infrastruktury. Może to być na przykład łatwiejsze korzystanie z transportu rowerowego lub promowanie zrównoważonego, oszczędnego stylu życia. Bodźce te ułatwiają zasadniczą zmianę sposobu myślenia, czyli przejście od konsumpcji do użytkowania i od własności do wspólnoty. Jednocześnie zwiększają zapotrzebowanie na usługi związane z wynajmowaniem, współużytkowaniem, zamianą, naprawą i ponownym wytwarzaniem produktów.

V

Gospodar

Polityka wspierająca zmiany

Stymulowanie gospodarki obiegowej wymaga szerokiego wsparcia na wszystkich poziomach – europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Łańcuchy dostaw oplatają obecnie cały świat, a zatem istotne znaczenie ma również polityka międzynarodowa. Przejście na gospodarkę obiegową to kluczowy element wizji określonej przez UE i państwa członkowskie w siódmym programie działań w zakresie środowiska naturalnego⁴:

Nasz dobrobyt i zdrowe środowisko wynikają z innowacyjnej, obiegowej gospodarki, w której nic się nie marnuje, zasobami naturalnymi gospodaruje się w sposób zrównoważony, a różnorodność biologiczna jest chroniona, ceniona i przywracana w sposób zwiększający odporność społeczeństwa.

Unia Europejska już podjęła odpowiednie działania. Ustanowiono hierarchię postępowania z odpadami, w której priorytetami są ograniczenie ich ilości oraz recykling. Celem polityki w zakresie substancji chemicznych jest wycofanie toksycznych związków, które stanowią poważne zagrożenie. Fundusze europejskie wspierają projekty związane z gospodarką obiegową. Podejmowane przez władze publiczne inicjatywy w dziedzinie zielonych zamówień publicznych stymulują popyt na bezpieczne dla środowiska produkty i usługi oraz zachęcają prywatne przedsiębiorstwa do podobnego postępowania. Również Dyrektywa UE w sprawie eko-projektowania wyrobów zużywających energię, takich jak urządzenia kuchenne i okna z podwójnymi szybami, ułatwia firmom opracowywanie innowacyjnych produktów o mniejszym wpływie na środowisko.

Komisja Europejska stworzy ramy prawne ułatwiające przejście na gospodarkę obiegową, które będą uwzględniać regulacje prawne, instrumenty rynkowe, badania i innowacje, zachęty, wymianę informacji i wsparcie dla dobrowolnych działań w najważniejszych obszarach. Aby umożliwić połączenie tych elementów i powiązanie ich z polityką w zakresie zasobooszczędności, EPEGZ wezwała Unię Europejską do określenia celu, który do 2030 r. zapewni wzrost produktywności zasobów znacznie powyżej 30%.

Szerokie uczestnictwo – od niszy do rynku masowego

Szybkie wykorzystanie możliwości gospodarki obiegowej i sprostanie ewentualnym wyzwaniom zależy od szerokiego poparcia społeczeństwa. Na wszystkich poziomach zarządzania niezbędne jest zaangażowanie organizacji pozarządowych, konsumenckich i biznesowych, związków zawodowych, środowiska akademickiego, instytutów badawczych i innych zainteresowanych stron. Organizacje te mogą odgrywać rolę **czynników aktywizujących, napędzających i przyspieszających** przejście na gospodarkę obiegową. Potrzebne jest również skuteczne informowanie o koncepcjach i korzyściach wynikających z tych zmian w codziennym życiu – w miejscu pracy, w szkole i w społecznościach lokalnych. Sieci społecznościowe i cyfrowe środki przekazu mogą ułatwić zwrócenie uwagi wielu konsumentów na produkty i usługi oparte na modelu obiegowym.

Linia

Wyzwania

Coraz większa liczba przepisów i inicjatyw wspiera przejście na gospodarkę obiegową. Nadal jednak istnieją konkretne polityczne, społeczne, gospodarcze i technologiczne bariery na drodze do wprowadzenia tych zmian:

- przedsiębiorstwa często nie mają wiedzy ani możliwości, by stosować rozwiązania zgodne z gospodarką obiegową;
- obecne systemy, infrastruktura, modele biznesowe i technologie mogą uniemożliwiać przejście z modelu liniowego;
- inwestycje w narzędzia poprawiające wydajne gospodarowanie zasobami lub innowacyjne modele biznesowe nadal są niewystarczające, ponieważ są postrzegane jako ryzykowne i skomplikowane;

- zapotrzebowanie na zrównoważone produkty i usługi może być zbyt niskie, zwłaszcza gdy wymaga to zmiany zachowań;
- ceny często nie odzwierciedlają rzeczywistych kosztów społecznych związanych z wykorzystaniem zasobów i energii;
- polityczne sygnały dotyczące przejścia na gospodarkę obiegową są zbyt słabe i niespójne.

Możliwości

Działania takie jak lepsze eko-projektowanie, zapobieganie powstawaniu odpadów i ponowne wykorzystywanie wyrobów mogą zapewnić przedsiębiorstwom w Unii Europejskiej **oszczędności netto** na poziomie 604 mld euro, czyli 8% rocznych obrotów. Jednocześnie ułatwią ograniczenie łącznych rocznych emisji gazów cieplarnianych o 2–4%⁵. W ujęciu ogólnym wdrożenie dodatkowych instrumentów w celu poprawy produktywności zasobów o 30% do 2030 r. może zwiększyć PKB o prawie 1% i przyczynić się do powstania dodatkowych 2 milionów miejsc pracy w porównaniu z tradycyjnym modelem gospodarki⁶.

Obywatele Europy mają świadomość silnego związku między wzrostem, zatrudnieniem i zasobooszczędnością. Wyniki niedawnego sondażu **Eurobarometru**⁷ wskazują, że znaczna większość ludzi uważa, iż bardziej oszczędne gospodarowanie zasobami może mieć pozytywny wpływ na jakość życia w ich kraju (86%), na wzrost gospodarczy (80%) i możliwości znalezienia zatrudnienia (78%). Co więcej, ankietowani postrzegają ograniczenie ilości odpadów i recykling w gospodarstwach domowych (51%) oraz przemyśle i budownictwie (50%) jako czynnik najkorzystniej wpływający na wydajne korzystanie z zasobów.

¹ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/environment/introduction>

² <http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/>

³ http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm

⁴ <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

⁵ „The opportunities to business of improving resource efficiency” (2013), AMEC i in.: http://ec.europa.eu/environment/enveco/resource_efficiency/pdf/report_opportunities.pdf

⁶ „Modelling the economic and environmental impacts of change in raw material consumption” (2014), Cambridge Econometrics i in.: http://ec.europa.eu/environment/enveco/resource_efficiency/pdf/RMC.pdf

⁷ Eurobarometr Flash 388: „Attitudes of Europeans towards waste management and resource efficiency”

